

**Martin Baumann,
Deutsche Buddhisten.
Geschichte und
Gemeinschaften,
Marburg: Diagonal-Verlag ²1995,
465 s.**

Proces transplantace a adaptace cizích náboženských tradic do odlišných sociokulturních kontextů představuje v současné globální době důležité religionistické téma. Díky svému univerzalizmu je buddhismus jedním z mála náboženství, které jsou schopny výrazné adaptace. Po šíření asijským kontinentem proniká zejména v posledních dvou stoletích na Západ, především do Evropy a Severní Ameriky. Kniha Martina Baumanna (aktualizované a rozšířené vydání jeho disertační práce z roku 1992) se zaměřuje na proces recepcce buddhismu v Německu, přičemž dává tento proces do kontextu s vývojem mimo německy mluvící oblast západní kultury.

V první části se autor zabývá metodologickými otázkami religionistického studia buddhismu na Západě. Při své práci využívá především kvalitativních metod, zvláště pak metody zúčastněného pozorování, resp. rozhovoru na určité téma a nestandardizovaného, narativního rozhovoru. Nevyhýbá se přitom choulostivému tématu etiky zúčastněného pozorování a pozice výzkumníka při takto orientovaném výzkumu.

Druhá kapitola je věnována dějinám buddhismu v Německu. Celý proces pronikání buddhismu do Německa dělí autor do šesti fází. V počáteční fázi (17.-19. stol.) dochází k prvním zprostředkovaným kontaktům s Buddhovou naukou prostřednictvím filozofů, umělců a spisovatelů; významnou úlohu zde hrají mimo jiné např. A. Schopenhauer a *Theosofická společnost*. V druhé fázi (1888-1916) se objevují první překlady původní literatury (např. K. E. Neumann), první buddhistické organizace (např. *Buddhistische Gesellschaft*) a první časopisy (např. *Der Buddhist*), přičemž převládá orientace na buddhismus *Pálijského kánonu*. Třetí fáze adaptace začíná koncem 1. světové války a je

pro ni typický „konflikt“ mezi P. Dahlkem a G. Grimmem o pojetí Ne-Já (anatta). Tato diskuse v podstatě znamená „tvůrčí“ přístup příslušníků západní kultury k buddhismu a dává vznik polarizaci německého buddhistického hnutí na „Neubuddhismus“ (Dahlke) a „Altbuddhismus“ (Grimm). Nadějný vývoj je přerušeno obdobím nacismu. Čtvrtá etapa zahrnuje období 1946-1964, ve kterém se dosavadní převládající orientace na učení théravády a *Pálijského kánonu* obohacuje o první mahajánové skupiny, zvláště pak o řád *Árya Maitreya Mandala* a tradici *Džódó šinšú*. Na rozdíl od předcházejících čtyř etap, pro které je typické filozoficko-etické a racionalistické zaměření západních buddhistů, představuje období mezi lety 1964-1977 etapu hledání spirituality a praktikování meditace. Mění se také sociální složení zájemců o buddhismus: místo liberálně-měšťanských intelektuálů se do popředí dostávají protestující, protiměšťansky orientovaní intelektuálové hlásící se k alternativní kultuře. Velkou popularitu získává zen-buddhismus. V poslední fázi prudce narůstá zájem především o tibetský buddhismus, přičemž ve své činnosti pokračují skupiny již dříve zmíněných buddhistických tradic.

Obsahem další kapitoly jsou portréty významných německých buddhistických interpretů – Paula Debesa, Winfrieda Kruckenberg, Wilhelma Müllera a Sylvie Wetzelové.

Ve čtvrté kapitole se autor věnuje dvěma nejvýraznějším buddhistickým skupinám působícím na Západě, které lze vnímat jako pokus vytvořit specifickou formu buddhismu pro Západ. Jsou to řád *Árya Maitreya Mandala* (AMM), jehož ústřední postavou je bezesporu jeho zakladatel Lama Anagárika Govinda – původním jménem Ernst Lothar Hoffmann (českému čtenáři známý např. spisem *Základy tibetské mystiky*, 1994), a organizace *Friends of the Western Buddhist Order* (FWBO, Řád přátel západního buddhismu), který v roce 1967 založil Sangharakshita – původním jménem Dennis P. E. Lingwood (česky vyšly jeho přednášky v knize *Lidské osvícení*, 1993). Autor se zabývá jak zakladateli těchto skupin, tak naukou, praxí, organizací i jejich specifickým vývojem v Německu.

Buddhistické instituce, které nepatří jednoznačně k určité tradici buddhismu a mo-

hou být chápány jako části „buddhistického ekumenismu“, jsou předmětem autorova zájmu v páté kapitole. Jde o množství různých středisek, které organizují semináře, přičemž jako exemplární případ může sloužit středisko *Haus der Stille* v Roseburgu. Do této skupiny organizací patří také různé „Buddhistické společnosti“ působící ve velkých městech (např. Mnichov, Berlín, Hamburg), ale také střešová organizace německých buddhistů *Deutsche Buddhistische Union*, mezinárodně působící *Evropská buddhistická unie* či *World Fellowship of Buddhists*.

V šesté kapitole se M. Baumann zaměřuje na historicko-sociologickou analýzu empirických dat. Analyzuje skupiny např. podle jejich velikosti, formy organizace, regionálního rozložení a doby jejich vzniku. Vytváří typologizaci hlavních buddhistických tradic působících v Německu podle struktury skupiny, způsobu náboženské výchovy, náboženské praxe, formy meditace, atd., ale také např. podle jazyka, který se na setkání používá (němčina, angličtina, tibetština). Zkoumá sociální původ, vzdělání, zaměstnání a další sociologické znaky německých buddhistů. Dotýká se také problému aktualizace buddhismu, tedy reakce buddhistů na otázky dnešní doby, jakými jsou např. nová náboženská hnutí, ekologie a ochrana přírody či sociální charita.

Neobyčejně zajímavé téma – způsob recepce buddhismu na Západě a zvláště pak v Německu – je náplní sedmé kapitoly. Autor pojednává o jednotlivých způsobech interpretace buddhismu. Racionalistická interpretace buddhismu převládala u první generace německých buddhistů, kteří zdůrazňovali především jeho osvícenecko-emanipační a filozoficko-etické aspekty. Vedle toho však existovala sociálněpolitická interpretace buddhismu, která se projevovala zapojením buddhistů do mírových hnutí, do hnutí za práva zvířat (proti vivisekci) či snahou FWBO vytvořit novou společnost založenou na buddhistických hodnotách. Vzhledem k tomu, že k buddhistickému hnutí se hlásí značné množství žen, je živá také feministická interpretace buddhismu. Významná je také integrativní interpretace, která se snaží překonávat rozdíly jednotlivých tradic.

Závěrečnou kapitolou se autor zapojuje do teoretické diskuse v religionistice o pro-

blematice změn v náboženstvích a postavení náboženství v cizí kultuře. Při analýze mnohovrstevnatého procesu adaptace rozděluje jednotlivé typy tohoto procesu: přenesení, redukce, reinterpretace a nová interpretace, snášenlivost, asimilace, absorpce, akulturace a inkorporace.

Recenzované dílo M. Baumanna představuje precizně provedenou analýzu velmi zajímavého a aktuálního fenoménu. Je poslední a nejucelenější prací, které se zabýváající dějiny buddhismu v Německu, přičemž ostatní práce přesahuje svým profesionálním religionistickým a sociologickým zaměřením. Kniha je doplněna řadou ilustrativních tabulek, grafů a map, adresářem buddhistických skupin v Německu a Rakousku a národních organizací v dalších zemích Evropy, což přispívá k lepší přehlednosti a průkaznosti provedených analýz. Lze jen doufat, že česká religionistická obec bude mít v budoucnosti podobně provedené rozborů dějin a aktuálního stavu buddhismu v České republice. Bohužel se zdá, že toto přání je zatím nad síly našich religionistů a sociologů.

DUŠAN LUŽNÝ

Apokryfy. Mimokanonické (deuterokanonické) spisy Staré zmluvy podľa Septuaginty,

Bratislava: Vesna – Liptovský Mikuláš: Tranoscius 1990, 376 s.

Není obvyklé psát a uveřejňovat recenze pět let poté, co kniha vyšla. Tento slovenský překlad Apokryfů si však zaslouží zájem i českých čtenářů. Mohu jej srovnávat s českým překladem, který byl vydán jako dodatek k překladu Starého zákona (*Apokryfy*, Praha: Kalich 1985).

Karol Gábriš, profesor Nového zákona na Evangelické bohoslovecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, přeložil apokryfy, knihy, které nebyly přijaty do kanonického souboru Starého zákona, z řečtiny. Použil k tomu vydání, které pořídil Alfred Rahlf s pro celý řecký starozákonní soubor (*Septuaginta*, Stuttgart 1949). Toto vydání si